מינהל המחקר
החקלאי
מכון וולקני

שימושים וטרינריים בצמחי ישראל

שימושים וטרינריים בצמחי ישראל

עריכה:

חוסיין מוקלדה: מינהל המחקר החקלאי, בית דגן hussein@agri.gov.il

יאן לנדאו: מינהל המחקר החקלאי, בית דגן

חסן עזאיזה: מו"פ אגודות הגליל, שפרעם

עארף אבו-רביע: אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע

סמיר קעדאן: שה"מ – משרד החקלאות

דורית כבביה: שה"מ - משרד החקלאות

התמונות צולמו ע"י מוקלדה חוסיין וד"ר חסן עזאיזה

תמונת שער עז מלחכת מצמח טיון דביק

תוכן עניינים

נושא	עמוד	נושא	עמוד	נושא	עמוד	נושא	עמוד
הגדרות	3	זית אירופי	18	סירה קוצנית	33	תאנה	47
איך נאסף המידע	4	חיטה	19	סרפד הכדורים	34	תורמוס בר	48
אבטיח הפקועה	5	חצילים	20	עירית גדולה	35	אפר מדורה	49
אזוב מצוי	6	חרחבינה מכחילה	21	ער אציל	36	גופרית	49
אלון מצוי	7	טבק	22	פיגם מצוי	37	מי גבינה	50
אלת מסטיק	8	טיון דביק	23	צנונית	38	סבון שמן זית	50
אשחר ארץ ישראלי	10	יצהרון מכסיף	25	קנרס סורי	39	קשק	51
בר זית בינוני	11	לענה שיחנית	26	רוזמרין רפואי	40	תה	51
ברוש מצוי	12	לענת המדבר	27	רקפת מצויה	41	כלך מצוי	52
געדה מצויה	13	מרווה משולשת	28	שבר לבן	42	לוטם	53
גרגרנית החילבה	14	מרור הגינות	29	שום	43	עולש	54
דודא רפואי	15	מתנן שעיר	30	שומשום	44	מפתח מחלות	55
זוטה לבנה	16	סולנום שחור	31	שעורה תרבותית	45	תודות	57
זוטה צפופה	17	סורגום	32	שקמה	46		

הגדרות

חליטה: השרייה לזמן קצר של הצמחים במים שעברו רתיחה -infusion

מרתח: השרייה של הצמחים במים וחימום עד רתיחה במשך 20 דקות – decoction

השרייה: צומח יבש וקצוץ מושאר במים בטמפרטורת החדר לכמה ימים - maceration

"קאי":- שיטה עתיקה לטיפול במחלות בבעלי חיים ע"י כוויה בכלי מברזל מחומם באש.

במקרא הסימון בשחור מצביע על בעל החיים עבורו מתאים הטיפול

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

איך נאסף המידע

- במהלך השנים 2009 ו-2010 רואיינו רועים דרוזים בכרמל ובגליל ע"י ד"ר יאן לנדאו וחוסיין מוקלדה (מכון וולקני), רועים בדואים ע"י ד"ר עארף אבו-רביע (אונ' בן-גוריון) וד"ר יאן לנדאו, רועים בדואים וכפריים בגליל ובמשולש רואיינו ע"י ד"ר חסן עזאיזה (מו"פ גליל) וסמיר קעדאן (שה"מ משרד החקלאות). בסה"כ, רואיינו 30 מגדלים. רואיין גם מרפא מסורתי בכפר מסעדה שברמת הגולן.
- הצגנו לרועים רשימת מחלות בשמם הערבי והעברי. שאלנו מהם סימני המחלה, מה שם הצמח או תערובת הצמחים בשימוש נגד מחלה זו. איזה חלק מהצמח משמש להכנת התרופה, אופן ההכנה (גולמי, חליטה במים, עם או ללא הרתחה, או בשמן וכד') ואיך מטפלים במחלה (בהגמעה, במגע חיצוני, במשחה או בריסוס). השאלונים הוכנו מראש. בדומה להשערתנו, רוב המגדלים הצעירים אינם משתמשים כלל ברפואה מסורתית אולם המבוגרים שבהם זוכרים שיטות שהונהגו בילדותם.
- הערה: הנתונים המדווחים לגבי השימוש אינם מהווים המלצה לשימוש, אלא רק מידע שנאסף מהרועים.

אבטיח הפקועה
Bitter gourd vine of Sodom, bitter apple
حنظل חַנדַ'ל

שם מדעי	*Citrullus colocynthis*
משפחה	דלועיים Cucurbitaceae
בית גידול	קרקעות קלות
צורת חיים	מטפס
תפוצה בארץ	גולן, גליל, חוף הים התיכון, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, עין גדי, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, ערבה, בקעת הירדן
עונת פריחה	מאי יוני יולי אוגוסט

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שימושים:

לריפוי צאן הנגועים בגרב

אופן השימוש:

הבדואים בנגב כותשים את הפרי ומורחים על האזור הנגוע בגרב מספר פעמים עד ההחלמה

אזוב מצוי
Wild Marjoram
زعتر (זעתר)

שם מדעי	Majorana syriaca
משפחה	שפתניים Lamiaceae
בית גידול	חברות שיחים (בתה וגריגה)
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, חוף הים התיכון, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת
עונת פריחה	מאפריל עד ספטמבר

<u>שימושים:</u>

נגד שלשולים וסימני כאבי בטן בצאן.

<u>אזהרה:</u> בעקבות הקטיף הנרחב של הצמח בבר, האזוב הפך להיות אחד הצמחים המוגנים בישראל. הצמח תורבת, ומגודל בארץ כגידול חקלאי.

<u>אופן השימוש:</u>

מרתיחים את עלי הזעתר במים ומגמיעים את החיה במי הזעתר

אלון מצוי
Common oak
سنديان، بلوط סינדיאן, בלוט

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שם מדעי	*Quercus calliprinos*
משפחה	אלוניים Fagaceae
בית גידול	חורש ויער ים תיכוני
צורת חיים	עץ, שיח
תפוצה בארץ	ים תיכוני
עונת פריחה	פברואר, מארס, אפריל

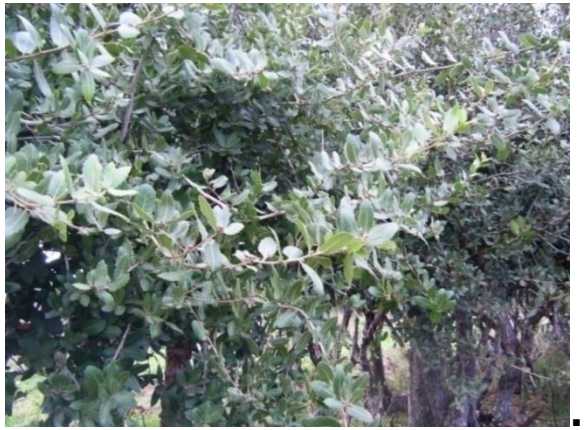

<u>שימושים:</u>

עלווה: טיפול מונע שלשולים; קליפת הגזע: טיפול בעצירת שלייה.

<u>אופן השימוש:</u>

הדרוזים בכרמל נוהגים להגיש ענפי אלון לגדיים בכדי להרגיל אותם לצמחי החורש וכטיפול מונע נגד שלשולים מסביב לגיל הגמילה.

לטיפול בעצירת שלייה- טוחנים את הקליפה, ומרתיחים במים (מרתח). מגמיעים את הממליטה בתמצית כמה פעמים ביום עד שהשליה מתנתקת.

<u>מחקרים</u>: יעיל נגד כיבי קיבה בחולדות (מיצויים כהליים של עלווה, ירדן).

<u>בעולם</u> – מאכילים עלים נגד שלשול בארנבות (מרוקו); נגד פצעי עור (איטליה); מרתח קליפה נגד גרב (איטליה).

אלת מסטיק
Lentisk , mastic tree
السريس סריס

שם מדעי	*Pistacia lentiscus*
משפחה	האלתיים Anacardiaceae
בית גידול	חורש ויער ים-תיכוני
צורת חיים	שיח
תפוצה בארץ	ים-תיכוני
עונת פריחה	מארס, אפריל

<u>שימושים:</u>

נגד שלשולים בגדיים; חיטוי כללי.

<u>אופן השימוש:</u>

כרמל ומשולש: האבסת הגדיים בענפי אלת מסטיק נגד שלשולים.

נוהגים לקשור גדי משלשל לשיח אלת מסיק במשך יומיים.

שימוש במטאטאים של אלת מסטיק לניקוי וחיטוי של בורות מים.

אלת מסטיק
Lentisk , mastic tree
السريس סריס

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>מחקרים</u> – אכילת עלווה מפחיתה את הפוריות של תולעי מעיים ומפחיתה הדבקה בתולעים בעיזים; יעיל להפחתת נזקי קוקסידיוזיס בגדיים מסביב לגמילה (ישראל); יעיל נגד כיבי קיבה בחולדות (מיצויים כהליים, ירדן); נוגדי חימצון נגד דלקת כבד בחולדות (ישראל).

<u>בעולם</u> – נגד דלקות עיניים בבקר (לועסים עלים ומורחים, קפריסין); לשיפור העיכול, צאן, (אלג'יר); נגד התנפחות (מרתח עלים ופירות, בקר, איטליה); נגד גרב (צאן ובקר, איטליה); שמן פירות על ורידים פתוחים (איטליה).

אשחר ארצישראלי
Common Buckthorn
عجرم, سويد סוויאד

שם מדעי	*Rhamnus lycioides*
משפחה	אשחריים Rhamnaceae
בית גידול	חבורת שיחים
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, עמק ירדן עליון, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, נגב צפוני
עונת פריחה	מארס, אפריל

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

נגד הכשות נחש

<u>אופן השימוש:</u>

<u>בכרמל</u> נהוג לדקור את החיה במקום ההקשה הנפוח, בנוסף לכווית חום במקום ההכשה.

<u>בעולם</u>- מרתח עלים נגד התנפחות בבקר וצאן (אלג'יר); נגד אקזמה בחתולים (אלבניה)

בר זית בינוני
Broad-leaved Phillyrea
برزة برزه

שם מדעי	*Phillyrea latifolia*
משפחה	זיתיים Oleaceae
בית גידול	חורש
צורת חיים	עץ
תפוצה בארץ	בכל הארץ
עונת פריחה	מארס עד מאי

<u>שימושים:</u>

לא דווח בישראל שימוש בצמח אבל נמצא במחקר.

<u>אופן השימוש:</u> מפחית הפרשת ביצים של תולעי מעיים בעיזים (ישראל).

<u>בעולם:</u> אין נתונים

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

ברוש מצוי
Cypress
سرو, סארו

שם מדעי	Cupressus sempervirens
משפחה	הברושיים Cupressaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	עץ
תפוצה בארץ	בכל הארץ
עונת פריחה	מארס, אפריל

<u>שימושים:</u> נגד אבנים בדרכי שתן.

<u>אופן השימוש:</u>

בעמקים כותשים את הפירות יחד עם עלים, מרתיחים במים ומגמיעים את התיישים במרתח מספר פעמים ביום למשך שלשה ימים.

<u>מחקר מדעי ובעולם</u> - אין נתונים.

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

געדה מצויה
Cat-thyme Germander
جعده شائعه ג'עדה

שם מדעי	Teucrium capitatum
משפחה	שפתניים Lamiaceae
בית גידול	חברות שיחים (בתה וגריגה)
צורת חיים	שיח ובני שיח
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, עין גדי, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, בקעת הירדן
עונת פריחה	מאפריל עד אוגוסט

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

בעיקר נגד שלשולים.

<u>אופן השימוש:</u>

הבדואים בנגב ובשפלה חולטים את העלים במים ומגמיעים את החיה המשלשלת מספר פעמים.

<u>מחקר מדעי</u> - אין נתונים

גרגרנית החילבה
Fenugreek
حلبه (חילבה)

שם מדעי	Trigonella foenum-graecum
משפחה	פרפרניים Fabaceae
בית גידול	קטנית תרבותית
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גליל, הרי יהודה, שפלה
עונת פריחה	מארס אפריל

<u>שימושים:</u>

באזור רמת הגולן משמשת נגד סתימות מעיים בבקר

<u>אופן השימוש:</u> מרתיחים 2.5-3 ק"ג (לראש) גרגרי חילבה במים. מצמיאים את הבקר ליומיים שלשה ומגמיעים את מי החילבה המרים לפרה החולה ואת הגרגרים מוסיפים למנת הבקר; גורם לשילשול ולהתרת הסתימות.

<u>בעולם –</u> זרעים, לשיפור הפרווה והגיזה (אלג'יר ומרוקו)

<u>אזהרה:</u> קש חילבה מכיל אלקלואידים רעילים ואין להאביסו כלל: מופע של התקשות רגלים (הליכת חיילים) ומוות.

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

דודא רפואי
Autumn Mandrake
تُفّاح آلمجانين תופאח אלמג'אנין

שם מדעי	Mandragora autumnalis
משפחה	סולניים Solanaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	עשבוני רב שנתי
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, שרון, שפלה, נגב צפוני
עונת פריחה	אפריל עד אוגוסט

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

בעיקר לעידוד ייחום בזכרים ונקבות.

<u>אופן השימוש:</u>

גולן, משולש וגליל תחתון: אכילה של שורשים טריים (משולש וגליל תחתון) או של פרחים (גולן) מעודדת ייחום (נקבות) וחשק מיני (זכרים)

<u>מחקר מדעי ובעולם - אין נתונים</u>

זוטה לבנה
White leaved savory
عشبة الشاي، دقة عدس, زوفا (זופא)

שם מדעי	Micromeria fruticosa
משפחה	שפתניים Lamiaceae
בית גידול	מחשופים של סלעים קשים
צורת חיים	בן שיח
תפוצה בארץ	גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, הרי יהודה, שרון, שפלה
עונת פריחה	פברואר עד יוני

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

נגד שלשולים וסימנים של כאבי בטן בצאן

<u>אופן השימוש</u>

הבדואים מרתחים עלי הזוטה במים, מסננים ומגמיעים את החיה החולה במי החליטה

<u>מחקרים</u> - אין נתונים

זוטה צפופה
Micromeria myrtifolia
زعترحمير(זעתר חמיר)

שם מדעי	Micromeria myrtifolia
משפחה	שפתניים Lamiaceae
בית גידול	חברות שיחים (בתה וגריגה)
צורת חיים	בן שיח
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שפלה
עונת פריחה	מארס עד אוגוסט

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

נגד פצעי עטין

<u>אופן השימוש:</u>

בגולן נהוג לחטא פצעי עטין של עיזים בזוטה צפופה. מרתיחים עלים במים ומחטאים את פצעי העטין במי הזוטה.

<u>מחקר מדעי - אין נתונים</u>

זית אירופי
Olive tree
زيتون זיתון

שם מדעי	Olea europaea
משפחה	זיתיים Oleaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	עץ
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, שפלה
עונת פריחה	אפריל מאי

<u>שימושים</u>: שמן הזית משמש כממיס של עיסות צמחים לקבלת משחות.

השמן עם או בלי עקר (שארית מיימית הנפרד מהשמן) משמש נגד פרעושים וגרב. השמן משמש גם לטיפול בדלקות עין והכשת נחש.

<u>אופן השימוש:</u> בכל הארץ- מריחת האזור הנגוע בשמן פושר מספר פעמים.

<u>בעולם</u>– מרתח עלים נגד דלקת עיניים (יוון); שמן עם גפרית נגד גרב (כלבים, חתולים, ארנבות, אטליה); שתייה של שמן נגד הרעלות מזון (צאן, בקר, קפריסין); מעורב עם יין, נגד פצעים (קפריסין).

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

חיטה
Common Wheat
قمح ק'מח

שם מדעי	Triticum aestivum
משפחה	דגניים Poaceae
בית גידול	צמח תרבות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, חוף הים התיכון, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, עין גדי, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, ערבה, בקעת הירדן
עונת פריחה	

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

לעידוד ייחום בעדרי צאן

<u>אופן השימוש</u>: כרמל ובגולן- מקובל מאוד להוסיף לעדר בעונת הייחום תוספת של חיטה (חצי ק"ג לראש).

<u>מחקר מדעי –</u> טכניקה מוכרת כ"פלשינג" להגברת הפוריות והוולדנות בצאן, זכה לפירסומים רבים.

חצילים

Eggplant

باذِنْجان (באדנג'אן)

שם מדעי	Solanum melongena
משפחה	סולניים Solanaceae
בית גידול	צמח תרבות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	צמח תרבות
עונת פריחה	

<u>שימושים:</u>

לריבוי פצעי עטין בצאן.

<u>אופן השימוש:</u>

בגולן מועכים חצילים כבושים יחד עם שום וקינמון, ומורחים את העיסה על הפצע בעטין

<u>מחקר מדעי - אין נתונים</u>

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

חרחבינה מכחילה
Field Eryngo
قرصعنه (קורסעאנה)

שם מדעי	*Eryngium creticum*
משפחה	סוככיים Apiaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, עין גדי, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, בקעת הירדן
עונת פריחה	ממאי עד אוגוסט

<u>שימושים:</u>

נגד הכשות נחש. מדווח שלטאות אחרי הכשת נחש רצות לאכול עלי חרחבינה טריים, מכאן אמונת הרועים.

<u>אופן השימוש:</u>

גולן- הגשת עלי חרחבינה טריים לבעל החי אחרי ההכשה או דקירת מקום ההקשה הנפוח בקוצים של החרחבינה

<u>מחקר מדעי - אין נתונים</u>

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

טבק
Tobacco
تبغ/ دخان תביע'

שם מדעי	Nicotiana glauca
משפחה	סולניים Solanaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	כל הארץ
עונת פריחה	ממאי עד ספטמבר

<u>שימושים</u>: נגד גרב ופרעושים, נגד תולעי מעיים וזבוב חריר האף

<u>אופן השימוש</u>: כל הארץ, גרב- השרייה של עלי טבק יבשים במים, הרתחה ושפיכת המרתח על האזור הנגוע.

משולש, פרעושים- השרייה של עלים טחונים במים פושרים (חליטה), שפיכה על האזור הנגוע.

גליל תחתון, נגד תולעי מעיים- השרייה של העלים הטחונים במים פושרים (חליטה) והגמעת החיה. נגב, זבוב חריר האף- עשן הטבק מונשף לתוך האף ע"י הרועה.

<u>מחקר מדעי - אין נתונים</u>

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

טיון דביק
Strong-smelling Inula, False yellowhead
طيون, طباق طِيون ,טיבאק

שם מדעי	Inula viscosa
משפחה	מורכבים Asteraceae
בית גידול	קרקעות מופרות
צורת חיים	שיח בן שיח
תפוצה בארץ	כל הארץ
עונת פריחה	מיולי עד פברואר

<u>שימושים:</u>

נגד גרב, טפילים חיצוניים, חסימת דם מקרן שבורה, זהום פצעי עטין, פצעים כלליים.

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

טיון דביק
Strong-smelling Inula, False yellowhead
, طيون , طباق טַיון ,טבאק

אופן השימוש:

כרמל: לחסימת דם ולריפוי פצעי עטין וגרב: כותשים את העלים עד לקבלת עיסה, מוסיפים שמן זית חם ומערבבים עד קבלת משחה. מורחים לעצירת שטף הדם ומניעת זיהום מטפילים וזבובים, בנוסף משחה זו שמשה גם נגד גרב בצאן. בנוסף שימשה חליטה של טיון נגד תולעי מעיים.

כרמל: בלולי תרנגולות היה נהוג לרפד את הרצפה בענפי טיון כדי לגרום לקרדיות טפילות על התרנגולות להידבק לטיון.

בגולן: היו מפזרים אלומות של טיון בבתים וקרבת דירים לדחיית זבובים וכינים, והיו דוחפים עלי טיון לסדקים בקירות ורצפה ששישמשו למסתור מזיקים (למשל קרציות).

נגד פרעושים בגדיים היו משרים ענפי טיון במשך יממה בחבית מים ואחר כך טובלים את הגדיים במי הטיון תוך שפשוף טוב בענפי הטיון בעור החיה.

מחקר מדעי – הוכח כקוטל פטריות עור באדם (תמיסה מימית, פלסטין); קוטל נמטודות קרקע ותולעים במבחנה (מיצויים כוהליים, ישראל); יעיל נגד כיבי קיבה בחולדות (מיצויים כוהליים, ירדן)

בעולם: כמטאטא, נגד כינים ופרעושים (איטליה); נגד טפילי עור (בקר וצאן, איטליה)

יצהרון מכסיף
Oleaster; Russian olive
زيزفون سوري זיזפון סורי

שם מדעי	Elaeagnus angustifolia
משפחה	סוככיים Apiaceae
בית גידול	בתי גידול לחים
צורת חיים	עץ
תפוצה בארץ	עכו, בחוף הכרמל, בצפון הגולן ולמרגלות החרמון
עונת פריחה	אפריל מאי

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

מושך זבובים

<u>אופן השימוש:</u>

גולן- פריחתו של הצמח מדיפה למרחקים ריח מתוק המושך זבובים. מקובל לשתול אותו בחצרות.

<u>מחקר מדעי - אין נתונים</u>

לענה שיחנית
Shrubby wormwood
شيبة שיבה

שם מדעי	Artemisia arborescens
משפחה	מורכבים Asteraceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	גליל, חוף הים התיכון, כרמל, שרון
עונת פריחה	מאפריל עד אוקטובר

<u>שימושים:</u>

בצאן מקובל להשתמש בשיבה נגד שלשולים וסימני כאבי בטן

<u>אופן השימוש:</u>

נגב- הבדואים חולטים את העלים במים ומגמיעים את החיה מספר פעמים במשך 3 ימים.

<u>בעולם:</u> חליטה, נגד כאבי בטן, (בקר, איטליה)

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

לענת המדבר
شيح שיח

שם מדעי	*Artemisia sieberi*
משפחה	המורכבים Asteraceae
בית גידול	מדבר
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	עמק ירדן עליון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שפלה, נגב, אילת, ערבה
עונת פריחה	ספטמבר עד דצמבר

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

נגד שלשולים ופצעי עטין

<u>אופן השימוש:</u>

נגד שלשולים- מרתיחים עלי לענה במים ומגמיעים את החיה במרתח.

נגב- במקרה של פציעות בעטין, אחרי הקאי מערבבים עלי לענה בסמנה חמה ומורחים על הפצע לדחיית והרחקת זבובים.

<u>בעולם –</u> נגד תולעים (איטליה); אכילת עלים, נגד תולעים (צאן, אלג'יר); מרתח עלים נגד בעיות השתנה (צאן וסוסים, מצרים).

מרווה משולשת
Three-Lobed Sage
ميرميه (מיראמיה)

שם מדעי	Salvia fruticosa
משפחה	שפתניים Lamiaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	שיח ובני שיח
תפוצה בארץ	גליל, חוף הים התיכון, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, הרי יהודה, שפלה
עונת פריחה	ממארס עד יוני

<u>שימושים:</u>

שמשה את הבדואים לטיפול בשלשולים בבעלי חיים

<u>אופן השימוש:</u>

חולטים עלי מרווה במים, מגמיעים את החיה עם חליטת המרווה מספר פעמים עד לשיפור מצבה.

<u>מחקר מדעי-</u> אין נתונים

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

מרור הגינות
Sea Sow-thistle
مرير, מורייר

שם מדעי	Sonchus oleraceus
משפחה	מורכבים Asteraceae
בית גידול	מעזבות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, עין גדי, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, ערבה, בקעת הירדן
עונת פריחה	רוב חודשי השנה

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

נגד תולעי מעיים בבני אדם וגם בבעלי חיים.

<u>אופן השימוש:</u>

גולן: מטפטפים טיפות מהחלב של המרור על צימוקים ונותנים לחיה לאכול את הצימוקים הרוויים בחלב המרור.

<u>מחקר מדעי - אין נתונים.</u>

מתנן שעיר
Gnidium, Shaggy sparrow-wort
ميتنان מתנאן

שם מדעי	Thymelea hirsuta
משפחה	מתנניים Thymelaeaceae
בית גידול	קרקעות קלות
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	עמק ירדן עליון, כרמל, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת,
עונת פריחה	ממארס עד יולי

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

נגד זבוב חריר האף

<u>אופן השימוש:</u>

בדואים בנגב: מייבשים עלווה צעירה, טוחנים ומפזרים באבוסים והצאן מריחים את אבקת המתנן

<u>מחקר מדעי-</u> אין נתונים

סולנום שחור
Black nightshade, Hound's berry
عنب الثعلب, ענב א-ת'עלב

שם מדעי	Solanum nigrum
משפחה	סולניים Solanaceae
בית גידול	קרקעות עשירות בחנקן ושדות מושקים כמעט בכל חלקי הארץ
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, כרמל, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, ערבה, בקעת הירדן
עונת פריחה	מאפריל עד ספטמבר

<u>שימושים:</u>

גליל- עליו משמשים לריפוי פצעים חיצוניים.

<u>אופן השימוש:</u>

כותשים את העלים עם שמן זית עד לקבלת ממרח, ומורחים על הפצעים למניעת זיהומם.

<u>מחקר מדעי</u> - אין נתונים

<u>אזהרה</u>: רעל

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

סורגום

Sorghum vulgare

الذرة الرفيعة / *السرغوم* ד'ורה רפיעה

שם מדעי	Sorghum vulgare
משפחה	דגניים Poaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	עשבוני רב שנתי
תפוצה בארץ	גליל
עונת פריחה	ממאי עד דצמבר

<u>שימושים:</u>

גרעיני הסורגום משמשים לעידוד ייחום בבעלי חיים

<u>אופן השימוש:</u>

נגב: האבסה של זרעי סורגום בעונת הייחום מעלה את ביצועי העדר ע"פ הבדווים

<u>מחקר מדעי-</u> טכניקה מוכרת כ"פלשינג" להגברת הפוריות והוולדנות בצאן, זכה לפירסומים רבים.

סירה קוצנית
Prickly Burnet
نتش، بلان نتش, בלאן

שם מדעי	Sarcopoterium spinosum
משפחה	ורדיים Rosaceae
בית גידול	חברות שיחים (בטה וגריגה)
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, חוף הים התיכון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, בקעת הירדן
עונת פריחה	מפברואר עד אפריל

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

רפד לגדיים וטיאטא

<u>אופן השימוש:</u>

כרמל: כאשר הרצפה רטובה ובוצית אצל הגדיים בעיקר, הרועים מרפדים את אזור הגדיים בשיחי סירה . אם נאכל עלול לגרום לפצעי פה בגדיים.

<u>מחקר מדעי</u> - אין נתונים

סרפד הכדורים
Roman Nettle
قريص קוריס

שם מדעי	Urtica pilulifera
משפחה	סרפדיים Urticaceae
בית גידול	ים תיכוני בעיקר אדמה עשירה בחנקן בעיקר בצל
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, נגב צפוני, בקעת הירדן
עונת פריחה	מינואר עד מאי

<u>שימושים:</u>

משמש נגד סתימות בדרכי השתן

<u>אופן השימוש:</u>

מגמיעים את התיש במי מרתח של עלי סרפד מספר פעמים

<u>בעולם</u>- אין נתונים

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

עירית גדולה
Common Asphodel
عنصيل עונסיל

שם מדעי	Asphodelus ramosus
משפחה	השושניים / Alliaceae / Liliaceae Hyacinthaceae
בית גידול	בתה
צורת חיים	עשבוני רב שנתי
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, חוף הים התיכון, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, בקעת הירדן
עונת פריחה	מינואר עד אפריל

<u>שימושים:</u>

טיפול נגד אבעבועות (אולי פרצית)

<u>אופן השימוש:</u>

כרמל: לוקחים שורשים של עירית כותשים ומורחים על האזור הנגוע בשלפוחיות מספר פעמים עד ההחלמה.

<u>מחקר מדעי</u> - אין נתונים

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

ער אציל - דפנה
True laurel, Sweet bay
غار ע'אר

שם מדעי	Laurus nobilis
משפחה	עריים Lauraceae
בית גידול	חורש
צורת חיים	עץ
תפוצה בארץ	חרמון, גליל, עמק ירדן עליון, כרמל, הרי שומרון, הרי יהודה,
עונת פריחה	ממארס עד מאי

<u>שימושים:</u>

שמן הער המופק מהפרי נגד צליעות ודלקות עטין

<u>אופן השימוש:</u>

<u>בכרמל-</u> מורחים את אזור הצליעה בשמן ער חם מספר פעמים, לעטין דלקתי מורחים בשמן ער פושר על העטין לפני החליבה ואח"כ מוציאים החלב הדלקתי מהעטין.

<u>בעולם</u>- מכות, פגיעות עור: גרעינים טחונים מבושלים בשומן חזיר (איטליה)

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

פיגם מצוי
African Rue
فيجن פיג'אן

שם מדעי	Ruta chalepensis
משפחה	פיגמיים Rutaceae
בית גידול	חברות שיחים (בטה וגריגה)
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, שרון, שפלה
עונת פריחה	מפברואר עד יוני

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

<u>שימושים:</u>

בצאן משמש הפיגם לעידוד ייחומים

<u>אופן השימוש:</u>

באזור המשולש- לעידוד ייחומים בעדר, כותשים ענפי פיגם כדי להגביר את הריח ומפזרים בדיר. הריח מעודד ייחום.

<u>בעולם</u>- פיגם טחון בתמיסה מימית נגד מחלות מיקרוביאליות בעופות (מצרים); מרתח לתילוע (צאן, בקר, איטליה).

צנונית
Sea-Radish, White Charlock
فجيل פיג'יל

שם מדעי	Raphanus raphanistrum
משפחה	מצליבים Brassicaceae
בית גידול	קרקעות קלות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, עמק ירדן עליון, כרמל, הרי יהודה, שרון, שפלה, נגב צפוני, בקעת הירדן
עונת פריחה	מינואר עד מאי

<u>שימושים:</u>

בצאן, נגד שלשולים וכאבי בטן.

<u>אופן השימוש:</u>

באזור המשולש- מרתיחים את העלים והשורש ומגמיעים את החיה במרתח מספר פעמים

<u>מחקר מדעי</u> - אין נתונים

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

קנרס סורי
Cynara syriaca
خورفيش ח'ורפיש

שם מדעי	Cynara syriaca
משפחה	מורכבים Asteraceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	עשבוני רב שנתי
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, כרמל, הרי שומרון, הרי יהודה, שרון, שפלה
עונת פריחה	מיוני עד אוגוסט

<u>שימושים:</u>

בצאן משמש הקנרס לעידוד תחלובה

<u>אופן השימוש:</u>

<u>בגליל-</u> באמצעות רעייה או הגשה בדיר להגברת התחלובה

<u>בעולם</u> – מרתח שורשים (בקר, מרוקו) או משרה עלים (בקר, איטליה) לשיפור העיכול

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

רוזמרין רפואי
Rosemary
إكليل الجبل حصلبان חוסלבאן

שם מדעי	Rosmarinus officinalis
משפחה	שפתניים Lamiaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	שיח ובן שיח
תפוצה בארץ	
עונת פריחה	מאוקטובר עד מארס

<u>שימושים:</u>

נגד אבנים בדרכי השתן

<u>אופן השימוש:</u>

בכרמל ובמשולש- הרתחת העלווה במים והגמעה לתיש מספר פעמים עד ריפוי

<u>בעולם</u>- מרתח של פרחים ועלים נגד טפילים חיצוניים, עופות, מרוקו; מעודד ייצור חלב (איטליה).

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

רקפת מצויה
Persian Cyclamen
عصا الراعي עסא אלראעי, צבּוּנָת אֶל רָאעִי , רָקָף

שם מדעי	Cyclamen persicum
משפחה	רקפתיים Primulaceae
בית גידול	חורש
צורת חיים	גיאופיט
תפוצה בארץ	גולן, חרמון, גליל, חוף הים התיכון, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, בקעת הירדן
עונת פריחה	אוקטובר עד מארס

<u>שימושים:</u>

נגד פרצית ואבעבועות בצאן

<u>אופן השימוש:</u>

<u>כרמל:</u> נגד פרצית, מכינים מיץ מהפקעת ומורחים את המיץ על המקום הנגוע. על שלפוחיות חיצוניות כותשים את הפקעת ושמים על המקום הנגוע.

<u>בעולם</u> – צמח שלם, בעיות פוריות בחזירים (איטליה).

<u>אזהרה:</u> רקפת היא צמח מוגן ואין לקטוף אותה.

שבר לבן/ חרמל
Wild Rue
حرمل חרמל

שם מדעי	Peganum harmala
משפחה	זוגניים Zygophyllaceae
בית גידול	מדבר
צורת חיים	עשבוני רב שנתי
תפוצה בארץ	גליל, עמק ירדן עליון, מדבר שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, ערבה, בקעת הירדן
עונת פריחה	מארס אפריל

<u>שימושים:</u>

בצאן משמש לעידוד ייחומים

<u>אופן השימוש:</u> נגב- הבדואים שמים בשוקת המים וכך משתחררים חומרים הגורמים לעידוד הייחום בעדר.

<u>בעולם</u> – מרתח לשיפור העיכול, (צאן וסוסים, מצרים)

שום
GARLIC
ثوم ת'ום

שם מדעי	Allium sativum
משפחה	שושניים / Alliaceae / Liliaceae / Hyacinthaceae
בית גידול	צמח תרבות
צורת חיים	גיאופיט
תפוצה בארץ	צמח תרבות

<u>שימושים:</u> מחטא ומרפא ממחלות זיהומיות. משמש נגד תולעים, פצעים בעטין ופרצית.

<u>אופן השימוש:</u> כרמל- נגד תולעי מעיים בסוסים, ממסים אבקת שום (פקעת) במים ומגמיעים את הסוס.

נגד פרצית, כותשים את השום ומערבבים יחד עם יוגורט ומלח ומורחים את מקום הפגיעה. לטיפול בפצעים בעטין כותשים שום בשמן זית ומורחים על הפצע.

<u>בעולם</u> – לתילוע: אכילה לבד (עופות, וצאן, איטליה) עם שתן אדם (בקר, מרוקו) או עם שמן (אלגיר) או עם שומן חזיר (בקר, איטליה); משחה נגד מחלות עור ופצעים (צאן, יוון); עם שומן חזיר נגד התפתחות (בקר, איטליה); נגד תחלואת טלפיים בחומץ או בצלים מעוכים (בקר, צאן, סוסים, איטליה).

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שומשום
Sesame
سمسم סומסום

שם מדעי	Sesamum indicum
משפחה	שומשומיים
בית גידול	צמח תרבות
צורת חיים	עשב חד שנתי
תפוצה בארץ	פליט תרבות
עונת פריחה	יוני יולי

<u>שימושים:</u>

נגד גרב ולעידוד ייחום

<u>אופן השימוש:</u>

נגב: שורפים הלקטי שומשום, את האפר מערבבים עם שמן זית ומורחים על המקום הנגוע בגרב. גליל: לעידוד ייחום, מאביסים בהלקטים ריקים ושאריות הצמח היבש.

<u>מחקר מדעי</u> – אין נתונים.

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שעורה תרבותית
Barley
شعير שעיר

שם מדעי	Hordeum vulgare
משפחה	דגניים Poaceae
בית גידול	פליט תרבות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	רוב האזורים
עונת פריחה	אפריל מאי

<u>שימושים:</u> נגד עצירת שלייה וכטיפול מונע נגד הרעלות ונפיחות. לעידוד ייחומים.

<u>אופן השימוש:</u> כרמל- בתקופת ההרבעה נהוג להוסיף מנת שעורה (חצי קילו לראש) כדי לעודד ייחום.

באזורים עם צמחים רעילים מוסיפים חופן שעורה לראש בבוקר כטיפול מונע נגד הרעלות.

משולש: נגד עצירת שליה, טוחנים גרעיני שעורה, מרתיחים במים ומגמיעים את החיה במרתח.

<u>מחקר מדעי</u> - טכניקה מוכרת כ"פלשינג" להגברת הפוריות והוולדנות בצאן, זכה לפירסומים רבים.

<u>בעולם:</u> מרתח נגד שלשולים (איטליה)

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שקמה
False sycomore fig
جميز ג'ומיז

שם מדעי	Ficus sycomorus
משפחה	תותים Moraceae
בית גידול	קרקעות קלות
צורת חיים	עץ
תפוצה בארץ	עמק ירדן עליון, עמקים, שרון, שפלה, בקעת הירדן
עונת פריחה	קיץ

<u>שימושים:</u>

נגד גרב

<u>אופן השימוש:</u>

משולש- עושים חתך בקליפת העץ ואוספים את החלב המטפטף. מורחים את החלב על האזור הנגוע

<u>מחקר מדעי-</u> אין נתונים.

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

תאנה
Fig
تين תין

שם מדעי	Ficus carica
משפחה	תותיים Moraceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	עץ
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, כרמל, הרי שומרון, מדבר שומרון, הרי יהודה, שפלה
עונת פריחה	אביב

<u>שימושים:</u>

נגד גרב

<u>אופן השימוש:</u>

משולש- חתך בקליפת העץ או שבירת ענף וטפטוף החלב לכלי. מריחת החלב על האזור הנגוע מס' פעמים.

<u>בעולם</u>- נגד דלקת ראיות (מעשנים עלים, צאן, איטליה).

תורמוס בר
Blue lupine
ترمس الجبال الأزرق תורמוס

שם מדעי	Lupinus pilosus
משפחה	פרפרניים Fabaceae
בית גידול	קרקעות כבדות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבוע, כרמל, הרי שומרון, הרי יהודה, בקעת הירדן
עונת פריחה	מפברואר עד מאי

<u>שימושים:</u>

נגד פרעושים וכינים, נגד כאבי בטן בחיות המשק

<u>אופן השימוש</u>: פרעושים, גולן- מרתיחים גרעיני תורמוס עם מים (מרתח), שוטפים את גוף החיה במי התורמוס הפושרים.

כאבי בטן, הדרוזים בגולן מרתיחים גרגרי תורמוס (מרתח) , מסננים את המים, מוסיפים סירופ ענבים ומגמיעים את החיה בחצי ליטר ביום במשך שלושה ימים.

<u>מחקר מדעי - אין נתונים.</u>

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שימוש בחומרים אחרים:

אפר מדורה

رماد רמאד

שימושים:

לעידוד הוצאת שלייה אחרי המלטה קשה

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

אופן השימוש:

כרמל: שמים אפר בתוך מים רותחים כמחצית מכמות המים ומערבבים, מחכים עד שקיעת האפר ומגמיעים את החיה בחליטת האפר הפושרת.

מחקר מדעי – אין נתונים.

גופרית

كبريت כברית

שימושים

לעידוד ייחום בצאן:

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

אופן השימוש:

כרמל: מנקיים את השקתות בגופרית, ממלאים במים, מוספים גופרית עד שצבע המים הופך ללבן, נותנים לעיזים לשתות ואז מכניסים את התיישים עם הנקבות.

מחקר מדעי - אין נתונים.

מי גבינה
مصل الجبن מסל אלגבן

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שימושים:

נגד אבנים בדרכי השתן אצל תיישים

אופן השימוש:

גולן: מי הגבינה מגיבון לבנה הידועים בחמוציות שלהם, נותנים לתיש לשתות/ הגמעה ממי הגבינה

מחקר מדעי – אין נתונים.

סבון שמן זית
صابون زيت סאבון אלזית

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שימושים:

החזרת רחם שיצא אחרי המלטה

אופן השימוש

גולן: שטיפת הרחם במים חמים וסבון משמן זית וסודה קאוסטית, הכנסת הרחם בהדרגה ע"י מילוי הרחם במים חמים (כדי שיחזור למקומו)

מחקר מדעי- אין נתונים.

קישק (לבנה יבשה עם בורגול)
كشك כשק

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שימושים:

נגד שלשולים בצאן

אופן השימוש:

גולן: שמים את הקישק במים ומגמיעים את החיה ליטר ליום

מחקר מדעי - אין נתונים.

תה
شاي שאי

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

שימושים:

נגד שלשולים בצאן

אופן השימוש:

נגב: הבדואים מגמיעים את החיה בחליטת תה מרוכז בלי סוכר

מחקר מדעי- אין נתונים.

צמחים רעילים:
כלך מצוי
Common Giant Fennel
צלף כלך

שם מדעי	*Ferula communis*
משפחה	סוככים Umbelliferae (Apiaceae)
בית גידול	בתות קרקעות כבדות
צורת חיים	עשב רב שנתי
תפוצה בארץ	ים תיכוני
עונת פריחה	מרס עד יוני

<u>מאפיינים:</u>

גורם להרעלות- מונע קרישת דם

<u>מניעה:</u> נגב ושפלה: נותנים לעדר שעורה לפני היציאה למרעה. גולן: לתת לחיה לאכול אדמה חרסיתית. וטרינרים ממליצים על מתן ויטמין K מניעתית.

<u>מחקר מדעי - אין נתונים.</u>

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

לוטם מרווני / שעיר
Cistus
هنبل لبيد הינבל, לוביד

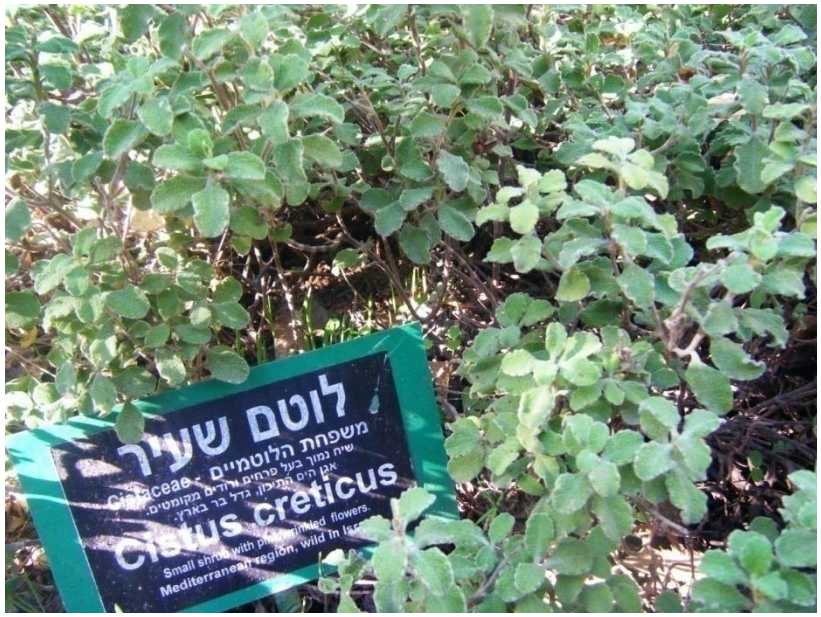

שם מדעי	*Cistus creticus* / *Cistus salviifolius*
משפחה	לוטמיים Cistaceae
בית גידול	בתות, גריגות וחורשים
צורת חיים	בני שיח
תפוצה בארץ	ים תיכוני
עונת פריחה	מארס עד יוני

<u>מאפיינים:</u>

גורם להרעלות בבקר בעיקר בעגלות (פוגע בכליות)

<u>מניעה:</u>

כרמל: נותנים לעדרי עיזים לרעות באזור הבעייתי ולא עדרי בקר.

<u>מחקר מדעי - אין נתונים.</u>

עולש מצוי
عيلت
Dwarf Chicory

שם מדעי	*Cichorium pumilum*
משפחה	מורכבים Asteraceae
בית גידול	בתות, צידי דרכים, גינות ושדות
צורת חיים	חד שנתי
תפוצה בארץ	בכל הארץ
עונת פריחה	אפריל עד יוני

<u>מאפיינים:</u>

גורם להרעלות בזמן פריחתו.

<u>אופ</u>נגב וכרמל: נותנים לעדר שעורה לפני היציאה למרעה.

<u>מחקר מדעי</u> - אין נתונים.

כללי	צאן	בקר	סוסים	עופות	גדיים	תיישים

מפתח מחלות

▪**אבנים בדרכי השתן حصوات بولية Urolithiasis**

ברוש מצוי (12), טיון דביק (23), סרפד (34), ער אציל (36), רוזמרין (40), מי גבינה (50)

▪**אבעבועות الجدري Small pox**

עירית גדולה (35), רקפת מצויה (41)

▪**גרב جرب (الغرب) Mange scabies**

אבטיח פקועה (5), זית (18), טבק (22), טיון דביק (23), שומשום (44), שקמה (46), תאנים (47)

▪**הוצאת רחם**

סבון שמן זית (50)

▪**הכשת נחש**

קוצים של אשחר (10), שמן זית (18), חרחבינה (21)

▪**הרעלות**

שעורה (45), כלך (52), לוטם (53), עולש (54)

▪**זבוב חריר האף ذباب النغف الأنفي (خنانة) *Oestrus ovis***

טבק (22), מתנן (30)

▪**זבובים ذباب**

יצהרון מכסיף (25)

▪**סתימות מעיים**

גרגרנית החילבה (14)

▪**עידוד יחום تشجيع (تنشيط) الشبق .Oestrous induc**

דודא (15), חיטה (19), סורגום (32), פיגם (37), שבר לבן(42), שומשום (44), שעורה (45), גופרית(49)

מפתח מחלות

▪**עידוד תחלובה تشجيع (تنشيط) الحلابة .Lactation promot**

קנרס סורי (39), שעורה (45)

▪**עצירת שלייה إمساك المشيمة (الخلاصة) Placenta retention**

אלון מצוי (7), שעורה (45), אפר מדורה (49)

▪**פצעים בעטין**

זוטה לבנה (16), שמן זית (18), חצילים (20), טיון דביק (23), לענת המדבר (27), ער אציל- דלקת (36), שום (43)

▪**פצעים חיצוניים**

שמן זית (18), טיון דביק (23), לענת המדבר (27), סולנום שחור (31)

▪**פרעושים כינים براغيث, قمل fleas, lice**

זית (18), טבק (22), טיון דביק (23), תורמוס בר (48)

▪**פרצית الجدرة (الحصبة) Eccthyma**

רקפת מצויה (41), שום (43)

▪**צליעות**

ער אציל (36)

▪**שלשול اسهالات (إسهال) Diarrhea**

אזוב מצוי (6), אלון מצוי (7), אלת מסטיק (8), געדה (13), זוטה לבנה (16), לענה שיחנית (26), לענת המדבר (27), מרווה (28), צנון (38), קשק (51), תה (51)

▪**תולעי מ' עיכול ديدان الجهاز الهضمي (الجعام أو الخضار) Gastroint. Nematodes**

אלת מסטיק (8), בר זית (11), טבק (22), טיון דביק (23), מרור הגינות (29), אבקת שום (43)

תודות

- קרן נקודת חן על מימון הסקר
- הרועים שחילקו איתנו בידע שלהם
- הסוקרים שהקשיבו ורשמו כל מילה